

Информационен БЮЛЕТИН на БАН

Брой 3(48), Година VI, 30 март 2001 г.

Главен редактор: Ал. Ваврек

В Общото събрание на БАН:

На заседанието си от 22 януари 2001 година Общото събрание на БАН изслуша, обсъди и прие Отчетния доклад на Управителния съвет на академията за дейността му през 2000 година, изнесен от проф. дбн Наум Якимов, главен научен секретар на БАН. Предлагаме ви пълния текст на доклада:

О Т Ч Е Т ЗА ДЕЙНОСТТА НА УПРАВИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА БАН ПРЕЗ 2000 Г.

През 2000 г. Управителният съвет на БАН работи в състав от 24 души. На мястото на напусналия през 1999 г. ст.н.с. д-р Владко Мурдаров не беше избран нов член на УС. Проведени бяха 15 редовни заседания, от които последното в нов състав, избран след изтичане на мандата на предишния състав.

УС на БАН взе решения по следните по-важни въпроси:

1. Избор на директори на ПНЗ на БАН:

През изтеклата 2000 година УС на БАН избра 7 директори:

- Институт по география - ст.н.с. д-р Георги Алексиев.
- Институт по електроника - ст.н.с. д-р Радомир Еников.
- ЦЛСЗВ - акад. Димитър Мишев
- Геологически институт - ст.н.с. I ст. дгмн Хрисчо Хрисчев
- ИКИ - ст.н.с. д-р Петър Гецов

- Институт по изкуствознание - ст.н.с. I ст. д. изк. Елена Тончева
- ЦЛПОИ - ст.н.с. I ст. дтн Иван Димов

2. Дейност на УС на БАН, насочена към ОС на БАН.

Внесени в ОС на БАН предложения за решения:

- за създаване на Лаборатория по телематика със статут на юридическо лице с начален срок от 1 година, считано от 1 март 2000 г.
- за закриване на самостоятелното общоакадемично помощно звено “Почивно Дело”.
- за включване на нови членове в разширения състав на УС на БАН. - г-н Божидар Данев, председател на Българската стопанска камера, Ректора на СУ Кл. Охридски, Кмета на гр. София, Зам.-министъра на образованието и науката, отговарящ за науката.
- за изменение на Устава на БАН, относно броя на последователните мандати за всички изборни длъжности в БАН.

3. Присъдени награди на БАН.

3.1. Почетен знак на БАН “Марин Дринов”

- ст.н.с. I ст. дфмн Владимир Шкодров - за изключителните му заслуги към БАН и приноса му към българската астрономическа наука
- проф. Томас Бътлър, американски българист - за неговите приноси към българистиката и българската култура
- Проф. Волфганг Й. Лоренц от Университета Карлсруе, Германия - за заслуги към БАН
- Чл. кор. Николай Кауфман - за изключителните му заслуги към БАН, за приноса му за изучаването и развитието на българския музикален фолклор и по случай 75-тата му годишнина

3.2. Почетен плакет на БАН “Марин Дринов”

- Факултет по математика и информатика към СУ “Климент Охридски” и Институт по математика и информатика при БАН - за значителни научни постижения в областта на математиката и информатиката получили широко международно признание, за приноса им в обучението и изграждането на висококвалифицирани специалисти и по случай световната година на математиката - 2000 г.
- Институт по математика при Унгарската академия на науките, във връзка с 50 години от основаването му.

3.3. Почетен знак “За заслуги към БАН”

- ст.н.с. I ст. дфн Николай Киров - ИФТТ "Акад. Г. Наджаков" при БАН
- ст.н.с. д-р Петър Берон - Директор на НПНМ при БАН
- проф. дфн Йордан Стаменов - Директор на ИЯИЯЕ при БАН
- проф. Арне Йернелъв, генерален секретар на Шведския съвет за планиране и координиране на изследванията.
- Арх. Атанас Агура
- Проф. д-р Пиер Бун от Университета в гр. Гент, Белгия
- Доктор на науките Клайф Саундрес от Манчестерския университет, Великобритания
- Г-жа Мария Грозева, дългогодишен служител в отдел "Международно сътрудничество и международни организации" на ЦУ на БАН

3.4. Награда на БАН за журналисти

- г-ца Станислава Пирчева, репортерка на БНР, програма "Хоризонт"

3.5. Почетно звание *Доктор хонорис кауза на БАН*

- Проф. Петер Ягерс от Университета в Гьотеборг, Швеция, член на Шведската кралска академия на науките, член на Международния статистически институт и други престижни международни организации, за специалните му заслуги за развитието на българската стохастика.

4. Други.

Управителният съвет:

- Проведе вътрешноакадемичен конкурс за разработка на концепция на тема "България - 21 век. Перспективни пазарни нисши и тяхното научно обслужване".
- Взе решение за създаване на Лаборатория по телематика с предмет на дейност обучение и приложение на информационни технологии, базирани на Microsoft - решения и компютърно обучение на докторанти. Създаден бе експертен съвет, който да контролира реализацията на решението и дейността на лабораторията.
- Избра нов състав на Националния комитет за членство в Международния съюз по чиста и приложна химия.
- Избра за председател на Националния комитет за членство в Международната хидроложка програма към ЮНЕСКО ст.н.с. д-р Константин Цанков, директор на НИМХ при БАН.
- Утвърди Национален комитет по математика.
- Утвърди състава на комисиите по науки за академичните награди за 2000 г.

- Създаде Национален координационен съвет по емигрантология към УС на БАН и определи за базова организация на този съвет И-та по балканистика.
- Утвърди Национален комитет по география.
- Създаде Национален комитет за сеизмично инженерство.
- Прие Правилник за определяне условията и реда за настаняване на служители във ведомствения жилищен фонд на БАН.
- Прие ликвидационните баланси на Изчислителен център на БАН и Изчислителен център - физика при БАН .
- Прие отчета на Съвета за чуждестранна българистика при УС на БАН за 1999 г. и даде висока оценка за дейността му.
- Прие отчета за дейността на Комисията по изобретателска и патентна дейност към УС на БАН за 1999 г., като даде висока оценка за дейността му.
- Утвърди членовете на главната редакция за Българска енциклопедия "От А до Я", 2-ро издание.
- Взе решение за целево субсидиране на Академично издателство със сума в размер на 20 000 лв. за Списание "Доклади на БАН", "Списание на БАН" и "Природа" за 2000 г. и утвърди предложението за субсидиране на списанията, издавани от научните звена на БАН, за 2000 г.

В Управителния съвет на БАН:

На 10 януари 2001 г. Управителният съвет на БАН присъди Почетния знак на академията "За заслуги към БАН" на госпожа Роже Бернар (Madame Roger Bernard), по баща Симон Кариер (Simone Carriere), за нейните изключителни заслуги към Българската академия на науките и безценния ѝ принос в развитието на проучванията на българската култура. На 15 февруари 2001 г. на тържествена церемония в Българското посолство в Париж почетният знак беше връчен на г-жа Бернар от Негово Превъзходителство посланика на Република България във Франция, по поръчение на председателя на БАН акад. Иван Юхновски. Приветствено слово на церемонията произнесе проф. дфн Тодор Тодоров от Института за литература при БАН, пълния текст на което ви предлагаме:

"Ваше Превъзходителство,
скъпа, много скъпа госпожо Бернар,
госпожи и господа,

Управителният съвет на Българската академия на науките на своето заседание от 10 януари тази година взе едно забележително решение, извършвайки по този начин акт на справедливост - присъди Почетния знак за заслуги към БАН на госпожа Роже Бернар, по баща Симон Кариер, за нейните изключителни заслуги към Българската академия на науките и безценния ѝ принос в развитието на проучванията на българската култура.

Ако проф. Роже Бернар бе именит човек, българист, нямащ равен на себе си в целия свят, титуляр на Катедрата по български език и преподавател по български и

старобългарски език (в Сорбоната - бел. ред.) в продължение на повече от 30 години, от 1947 до 1977 г., в Националния институт за източни езици и култури, учен и преподавател, чието научно дело и чиято университетска кариера представляват цяла епоха в българистичните изследвания и преподаването на български език в чужбина, доктор на филологическите науки, чуждестранен член на Българската академия на науките от 1961 г. насам, носител на ордена на Почетния легион за дейност в областта на народната просвета във Франция, командор на ордена на Академичните палми;

ако той бе два пъти награждаван в България с ордена “Кирил и Методий” най-висока степен, ако той получи Международната награда “Братя Кирил и Методий”, учредена за награждаване “за изключителни заслуги” в областта на науката и културата;

ако проф. Бернар получи ордена “Мадарски конник”, едно много високо отличие, с което България може да награждава чужденци, ако той бе избран за Почетен доктор на Софийския университет “Св. Климент Охридски” (1996 г. - бел. ред.) и т. н., и т. н. , **това е заслуга и на госпожа Бернар!**

Госпожа Бернар беше нещо повече от предана съпруга на проф. Бернар - по думите на самия проф. Бернар тя е била “отлична съпруга, чиято преданост никога не ѝ е липсвала”, тя беше усърдна и компетентна сътрудничка в научните дирения на своя съпруг и в преподавателската му дейност.

Проф. Бернар обичаше България като своя втора родина, вдъхвайки тази любов у своята съпруга, и посвети на България цялото свое научно дело и цялата си университетска кариера, постоянно подпомаган от своята съпруга. Имаме право да кажем, че той е пожертвал своя живот за българската кауза, и да прибавим, че е принесъл тази жертва заедно с госпожа Бернар.

След смъртта на своя съпруг госпожа Бернар продължи и продължава сама общото дело на семейство Симон и Роже Бернар. (Кратка статия по повод смъртта на проф. Роже Бернар на 11 април 1997 г. беше публикувана в *Информационен бюлетин на БАН*, бр. 7 от 10 май 1997 г., с. 9-10 - бел. ред.) **Тя прави всичко възможно, за да бъде полезна на България**, както самата тя много скромно го е изповядала в едно от писмата си до господин Председателя на Българската академия на науките, академик Иван Юхновски.

Ваше Превъзходителство, госпожи и господа, позволете ми да пожелаая от сърце на госпожа Роже Бернар добро здраве и дълъг живот за радост на всички нас. И нека продължава да обича България, както я е обичала винаги и както я обича и сега, от цялото си сърце!”

В словото си отговор г-жа Симон Бернар развълнувано каза:

“Ваше Превъзходителство,
госпожо, господин Професоре,
госпожи и господа,

Много развълнувана и трогната от честта, която ми оказва Българската академия на науките, която ми оказва Ваше Превъзходителство, като ме нарежда до моя съпруг, проф. Роже Бернар, връчвайки ми този медал, аз благодаря дълбоко и ще помоля проф. Тодор Атанасов Тодоров да благодари от мое име на господин Председателя на Българската академия на науките, както и на неговите колеги.

Аз наистина много насърчавах своя съпруг, още след венчавката ни, да продължи работата, която бе подхванал за България, и започнах да се интересувам от тази хубава страна, както и от българите, които идваха във Франция, преди да започна да съпровождам своя съпруг, от 1963 г. нататък, при неговите пребивавания в България.

Ще спомена също за работата, която вършеше моят съпруг във Франция, в частност в Националния институт за източни езици, за опознаване и обикване на България, на българския език и на българите.

Научила българската азбука и основите на българския език при проф. Болийо, учител на моя съпруг и негов предходник, аз можех, наистина - без да говоря български, да гледам коректури или да разчитам заглавия на статии във вестници, които съпругът ми получаваше. Щастлива съм, че съм могла да му помагам в работата.

Много съм признателна за честта, която ми оказва Българската академия на науките.”
/превод от френски - проф. Т. Тодоров/

Конкретен повод за присъждането на г-жа Бернар на високото отличие на Българската академия на науките стана нейното щедро дарение, с което на БАН се предоставят огромен брой писма и други документи от личния архив на проф. Роже Бернар, по негово изрично желание. Писмата и документите са свързани както с живота на големия българист, така и с неговата дейност и творчество, с творческите и приятелските му връзки с много наши и чуждестранни учени-българисти и именити български поети и писатели. За проучване на архива на проф. Роже Бернар, намиращ се в дома му в Мьодон, Франция, Българската академия на науките командирова в Париж проф. д-р Тодор Тодоров от Института за български език при БАН. В резултат на осъществените две командировки вече близо 1000 писма и други документи от този архив се намират в БАН и ще бъдат използвани при написването на монография за проф. Бернар, за което има писмено разрешение от г-жа Бернар. Ето какво пише тя на 22 февруари 2001 г. в благодарственото си писмо до председателя на БАН акад. И. Юхновски във връзка с награждаването ѝ с Почетния знак за заслуги към БАН:

“ Господин Председателю,

Негово Превъзходителство Българският посланик във Франция ми връчи от Ваше име и от името на членовете на Академията този хубав медал, с който ме удостоихте.

Моля проф. Тодор Атанасов Тодоров да поднесе благодарностите ми устно, но държа и сама да изкажа своята признателност за оказаното внимание, както и за почитането на паметта на моя съпруг, проф. Роже Бернар.

Аз наистина помагах на моя съпруг, доколкото можех, и пазя много добър спомен за тази хубава страна, която много обичахме, и за мнозината български приятели, с които се запознахме в България или във Франция. Щастлива съм, че по желание на моя съпруг по-голямата част от неговите трудове, от неговата кореспонденция и от неговата библиотека са при вас (в България - бел. на прев.) и че те представляват интерес за българите.

Моля да приемете, господин Председателю, моите поздрави и дълбокото ми уважение.” */превод от френски - проф. Т. Тодоров/*

Съобщения от звената на **БАН:**

- **ЧЕТИРИ СПЕКТРОМЕТРА-ДОЗИМЕТРА ТИП “ЛЮЛИН-Е094”, СЪЗДАДЕНИ В ЦЕНТРАЛНАТА ЛАБОРАТОРИЯ ПО СЛЪНЧЕВО-ЗЕМНИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ ПРИ БАН** бяха изведени на 8 март 2001 година с американската совалка “Дискавъри” на изграждащата се в околостранното пространство *Международна космическа станция*, която ще замести “Мир”. Тези дозиметри са част от *Европейския експеримент “Дозиметрично картографиране”*, в който участват Германия, Унгария и България. Целта е да бъде получена добре дефинирана информация за дозата радиация, която се натрупва за определен период от време (засега 4 дена за сеанс) в различни точки на станцията при различни нейни ориентации в пространството. Първоначално се

предвижда по този начин да бъде направено *картографиране* на двата американски модула - "Дестини" и "Юнити". Първото замерване е планирано да започне на 24 април т. г. Според програмата, първоначално дозиметрите трябва да работят в Космоса три месеца и да бъдат върнати на Земята за изследване на 8 юни 2001 г.

В момента в ЦЛСЗВ при БАН се работи усилено и върху още три измервателни системи, които в скоро време ще бъдат изведени на Международната космическа станция и ще бъдат използвани в модулите на САЩ, Русия, Япония и Европейската космическа агенция *ESA*. Това са:

- ⇒ Дозиметричната система "Люлин-МКС", която е част от комплекса за постоянен радиационен контрол на станцията. Чрез тази система дозата радиация се измерва всеки 30 секунди и данните се изпращат от бордовия компютър на Земята за обработка.
- ⇒ Други две дозиметрични системи са предназначени за определяне на разпределението на дозата радиация в различните органи на човека при продължителен престой в Космоса. Тези системи ще бъдат монтирани в специално създадени *човешки фантоми* от изкуствена биологична тъкан, които ще бъдат разполагани в и извън станцията.
- ⇒ Системата *R3D* е предназначена да осъществява дългосрочен мониторинг на измененията, настъпващи в различни обекти, подложени на продължително облъчване с ултравиолетова светлина и космическа радиация. От получените резултати ще се съди, например, дали е възможно "космически" микроорганизми да се запазят в метеорити, които да ги пренесат през космическото пространство на Земята.

- **ИНСТИТУТЪТ ПО ОРГАНИЧНА ХИМИЯ С ЦЕНТЪР ПО ФИТОХИМИЯ ПРИ БАН ПОЛУЧИ ЦЕННИ ДАРЕНИЯ ОТ ГЕРМАНИЯ.** На тържеството, проведено на 15 март 2001 г. в института, Нейно превъзходителство посланикът на Федерална република Германия в София г-жа Урсула Зайлер-Албринг предаде официално на ИОХЦФ следната апаратура:

- ⇒ инфрачервен спектрометър, производство на фирмата Брукер - дарение от Германската служба за академичен обмен (DAAD),
- ⇒ компютърна система IBM - дарение от Фондация "Александър фон Хумболт".

Гост на тържеството беше и секретарят по пресата и културните въпроси при Германското посолство г-жа Ингрид Делфс. На състоялата се по повод на дарението среща на германските гости с бивши стипендианти на немски фондации от ИОХЦФ и с Ръководството на института беше обсъдено бъдещото развитие на научните контакти и сътрудничество между сродни научни организации от двете страни.

Инфрачервеният спектрометър се подарява на лаборатория "Органични реакции върху микропорести материали" във връзка с изследванията ѝ в областта на синтеза и модифицирането на киселинните свойства на мезопорести алуминосиликатни молекулни сита, които се произвеждат в тясно и много плодотворно сътрудничество с колеги от Хамбургския университет. Новият апарат позволява да бъдат изследвани много прецизно свойствата на различни зеолитни и мезопорести материали, които могат да бъдат използвани като катализатори за производство на екологични горива, в областта на финия органичен синтез, нефтохимията и др.

Компютърната IBM система се дарява на лаборатория "Структурен органичен анализ" и ще бъде използвана за пресмятане на геометрията на органични молекули, честоти и интензивности на трептенията им, поляризуемости и хиперполяризуемости на тези молекули и на кристали, изградени от тях и др. Системата ще бъде свързана с локалната

компютърна мрежа на ИОХЦФ и ИНТЕРНЕТ, с което ще се повишат съществено комуникационните и информационните възможности на лабораторията. /по материал от ИОХЦФ при БАН/

Хронология на мероприятията в БАН (юли - декември 2000 г.)

Продължение от миналия брой.

Списъкът включва кратка информация за научните и други мероприятия, организирани от или с участието на постоянни научни звена на БАН през втората половина на 2000 г. В него са включени само материали, подадени от съответните звена, поради което списъкът не претендира за изчерпателност.

- **ТЪРЖЕСТВЕНО ОТКРИВАНЕ НА “СВЕТОВНАТА СЕДМИЦА НА КОСМОСА” В БЪЛГАРИЯ СЕ ПРОВЕДЕ НА 4 ОКТОМВРИ 2000 Г. В РУСКИЯ КУЛТУРНО-ИНФОРМАЦИОНЕН ЦЕНТЪР В СОФИЯ.** Седмицата от 4 до 10 октомври е обявена за ежегодна “Световна седмица на Космоса” с решение на Общото събрание на ООН от м. декември 1999 г. Началото на Седмицата 4 октомври е свързано с първия изкуствен спътник на Земята, изведен в орбита на 4 октомври 1957 година. Във връзка с първото отбелязване на Световната седмица на Космоса през 2000 г. Междуведомствената комисия по космически изследвания при Министерския съвет на Република България прие на 17 юли 2000 г. специална Национална програма. На тържественото откриване на Седмицата, организирано от Българската академия на науките, Фондация “Еврика”, Националният политехнически музей, Руският културно-информационен център и Българското астронавтско дружество, бяха обявени резултатите и връчени награди на участници в конкурса за рисунки, литературни произведения, проекти и макети, свързани с изследването и използването на Космоса, организиран от фондация “Еврика”. Проведена беше и кръгла маса - дискусия на тема *Космосът и бъдещето на човечеството*.

Националната програма предвиждаше още:

- ⇒ организиране на пресконференция, посветена на “Световната седмица на Космоса”,
- ⇒ издаване на брошура “България и изследването и използването на Космоса”,
- ⇒ организиране на изложба в Националният политехнически музей на наградените рисунки от проведените конкурси,
- ⇒ изпращане на информация в ООН за Националната програма за отбелязване на “Световната седмица на Космоса” и за резултатите от нейното изпълнение.

- **ТЪРЖЕСТВЕНО СЪБРАНИЕ ПО СЛУЧАЙ 90 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА АКАДЕМИК ПЕТЪР ДИНЕКОВ** се проведе на 25 октомври 2000 г. в Големия салон на БАН. Събранието беше организирано от Българската академия на науките и Софийския

университет "Св. Климент Охридски". Честването продължи с научна конференция на тема "Академик Петър Динеков - 90 години от рождението на учения- хуманист", която се проведе от 26 до 28 октомври 2000 г. в заседателна зала № 207 на БАН-ЦУ, заседателна зала № 2 на Ректората на СУ "Св. Климент Охридски" и Червения салон на Института за литература при БАН. Специално на личността и делото на акад. П. Динеков беше посветено първото (пленарно) заседание на конференцията, проведено сутринта на 26 октомври в Заседателна зала № 2 на СУ. На това заседание бяха изнесени следните доклади: *Иван Божилов*. Петър Динеков и Българското Възраждане; *Дочо Леков*. Акад. П. Динеков - изследовател и популяризатор на българската възрожденска литература; *Йорданка Холевич*. Учебникът (Български фолклор - I част); *Алла Кулагина*. Проблемы фольклора в научных трудах акад. П. Динекова; *Мария Китова, Наташа Димчева*. Документалното наследство на акад. П. Динеков; *Радка Колева, Татяна Янакиева*. Книгите с автограф в личната библиотека на П. Динеков; *Юлия Николова*. За "Особености на литературното развитие през епохата на Българското Възраждане"; *Мильо Петров*. Петър Динеков и някои проблеми на българската литературна история; *Людмила Стоянова*. Петър Динеков във в-к "Зора"; *Петя Асенова*. "Ден - светъл и прозрачен".

- **ОФИЦИАЛНО ПРЕДСТАВЯНЕ НА CD-ROM "ВИРТУАЛНА БИБЛИОТЕКА И ИНФОРМАЦИОННИ ИНСТРУМЕНТИ ЗА СТАРОБЪЛГАРИСТИКАТА И НЕЙНИТЕ ИЗВОРИ"** се проведе на 27 октомври 2000 г. в заседателна зала № 207 на БАН-ЦУ, пл. "Народно събрание". Представянето беше организирано от Кирило-Методиевския научен център при БАН. Дискът е резултат от успешната работа по съвместен проект на Кирило-Методиевския научен център при БАН и Института за компютърна лингвистика в Пиза в рамките на споразумението за научно сътрудничество между БАН и Националния център за научни изследвания (CNR) на Италия. Проектът и резултатите от работата по него бяха представени от неговите ръководители от италианска и българска страна - д-р Еуженио Пики и д-р Светлина Николова.
- **НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ НА ТЕМА "СВЕТОВНОСТ, ДЕМОКРАЦИЯ, МАЛКИ НАРОДИ"** се проведе на 9 и 10 ноември 2000 г. в залата на Чешкия център в София. Тя беше организирана от Съюза на учените в България, Института за философски изследвания при БАН и Чешкия център в София. Спонсор беше Фондация "Отворено общество". Встъпителни думи на конференцията произнесе д-р Желю Желев. Приветствия към участниците поднесоха директорът на Чешкия център в София инж. Алеш Бенда и зам.-председателят на Съюза на учените в България ст. н. с. I ст. дфн Николай Генов. В конференцията взеха участие учени от ИФИ при БАН, СУ "Св. Кл. Охридски" и Висшия институт за подготовка на офицери и научна дейност за нуждите на МВР (ВИПОНД) - Симеоново, София, както и чешки и сръбски учени. Изнесени бяха 27 устни доклада. Паралелно с конференцията в Чешкия център беше уредена изложба, посветена на големия славянски мислител, световнопризнат философ - представител на философската феноменология, общественик и борец за човешките права, един от авторите на знаменитата чехословашка "Харта-77", професор Ян Паточка (1907 - 1977).
- **ВТОРА НАЦИОНАЛНА РАБОТНА СРЕЩА С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ "NANOSCIENCE & NANOTECHNOLOGY. NANOSTRUCTURED MATERIALS - APPLICATION AND INNOVATIVE TRANSFER"** ("Нанонаука & нанотехнологии. Наноструктурни материали - приложение и трансфер на иновации") се проведе на 23 и 24 ноември 2000 г. в Големия салон на БАН-ЦУ на пл. "Народно събрание". Срещата беше организирана от Националния експертен съвет по нанотехнологии към БАН. В церемонията по откриването взеха участие акад. Е. Будевски, председател на Националния експертен съвет по нанотехнологии към БАН, проф. дбн Н. Якимов, главен научен секретар на БАН, проф. В. Лоренц от Института за нанотехнологии към

Университета в Карлсруе, Германия, и проф. Х. Хофман от Швейцарския федерален технологичен институт, Лозана, Швейцария, председател на акция COST 523. На срещата бяха представени пленарни доклади, устни и постерни научни съобщения от учени от България, Великобритания, Германия, Гърция, Русия, САЩ, Франция, Холандия, Швейцария и Япония. Работата беше организирана в следните пет секции:

1. Моделиране и характеризиране на наноструктурни материали;
2. Синтез и обработка (оптични свойства);
3. Синтез и обработка (магнитни / електрични свойства);
4. Синтез и обработка (електрохимични / химични свойства);
5. Синтез и обработка (механични свойства, фулереи).

По време на работната среща беше проведена и кръгла маса, посветена на участието на България в акцията COST 523, в която взеха участие Националният експертен съвет по нанотехнологии към БАН и чуждестранните гости.

- **ЛЕКЦИЯ НА ТЕМА “ЕВРОПЕЙСКАТА ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА ЯДРЕНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ (CERN) - НАСТОЯЩЕ И БЪДЕЩЕ”** се проведе на 28 ноември 2000 г. в Големия салон на БАН на пл. “Народно събрание”. Тя беше организирана от Института за ядрени изследвания и ядрена енергетика при БАН, Физическия факултет на Софийския университет “Св. Климент Охридски” и Централната лаборатория по мехатроника и приборостроене при БАН. Лектори бяха двама от най-отговорните ръководители на CERN - нейният генерален директор проф. Лучано Майани и нейният научен директор проф. Роджър Кашмор. Те разясниха целите и структурата на Европейската организация за ядрени изследвания (на която България е член от средата на 2000 г.) и представиха последни новости по търсенето на т. н. *частица на Хигс* на ускорителя LEP в CERN. Подробно беше разказано за предстоящото строителство на най-мощния в света адронен колайдер (LHC) и планираните на него експерименти.
- **ТЪРЖЕСТВЕНО СЪБРАНИЕ “НОБЕЛОВИТЕ НАГРАДИ ПО ФИЗИКА ЗА 2000 ГОДИНА”** беше проведен на 28 ноември 2000 г. в Големия салон на БАН, пл. “Народно събрание”. Събранието беше организирано от научните звена в областта на физическите науки в БАН. Изнесени бяха следните доклади:
 - ⇒ *ст. н. с. д-р Михаил Бушев, Институт по физика на твърдото тяло при БАН.* Завещанието на Алфред Нобел и учредяването на Нобеловите награди;
 - ⇒ *ст. н. с. / ст. дфн Борис Кандиларов, Институт за ядрени изследвания и ядрена енергетика при БАН.* Нобеловите награди за физика в началото и края на ХХ век;
 - ⇒ *ст. н. с. д-р Румен Каканакوف, Централна лаборатория по приложна физика при БАН - Пловдив.* Нобеловата награда за физика за 2000 г. и темата “Наука за България”.

Повод за събранието беше както 100-годишнината от връчване на първите Нобелови награди през 1901 г., така и наградата по физика за 2000 г. За голяма радост на българската физическа колегия и цялата българска научна общност, един от носителите на Нобеловата награда по физика за 2000 г. - големият руски учен акад. Жорес Иванович Алфьоров - в продължение на повече от четвърт век има непосредствен принос за развитието на физиката в България.

Лауреатите на Нобеловата награда по физика за 2000 г. бяха огласени официално от Шведската кралска академия на науките на 10 октомври 2000 г.. Наградата беше присъдена “за основополагащи постижения в областта на информационните и комуникационните технологии” на трима световноизвестни физика:

- ⇒ *Джек С. Филби* (р. 1923г. САЩ) от фирмата “Тексас Инструментс”, Далас, Тексас, САЩ, “за участието му в създаването на интегралната схема” (микрочипа), благодарение на която имаме например съвременните компютри;
- ⇒ *Херберт Крьомер* (р. 1928 г. , Германия) от Калифорнийския университет в Санта Барбара, Калифорния, САЩ,
- ⇒ и *Жорес Иванович Алфьоров* (р. 1930 г. Белорусия) от Физико-техническия институт “А. Ф. Иоффе”, Санкт-Петербург, Русия,

“за разработването на полупроводникови хетероструктури, които се използват във високоскоростната електроника и оптоелектрониката”. (Вж. <http://www.nobel.se/physics>).

- **ТЪРЖЕСТВЕНО ЧЕСТВАНЕ НА 80 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ВИДНИЯ БЪЛГАРСКИ УЧЕН-ХИМИК АКАДЕМИК ГЕОРГИ БЛИЗНАКОВ** се проведе на 7 декември 2000 г. в Големия салон на БАН на пл. “Народно събрание”. То беше организирано от Българската академия на науките, Софийския университет “Св. Климент Охридски”, Съюза на учените в България, Федерацията на научно-техническите съюзи, Синдиката на българските учители, Института по обща и неорганична химия при БАН, Съюза на химиците в България и Балканската екологична федерация.
- **ТЪРЖЕСТВЕНО ЧЕСТВАНЕ НА 75-ГОДИШНИЯ ЮБИЛЕЙ НА ЧЛ.-КОР. ПРОФ. Д. ИЗК. НИКОЛАЙ КАУФМАН** се проведе на 21 декември 2000 г. в Големия салон на БАН на площад “Народно събрание”. То беше организирано от Българската академия на науките и Института за фолклор при БАН. Сутринта се проведе теоретична научна конференция, а след обяд - тържествено събрание. Приветствено слово към юбиляра произнесе директорката на Института за фолклор при БАН ст. н. с. I ст. д. изк. Мила Сантова. Тя огласи и награждаването на проф. Н. Кауфман с най-високата държавна награда на Република България - орден “Стара планина” - I степен, връчен му от президента Петър Стоянов. От името на Ръководството на БАН поздравления поднесе зам.-председателят на БАН чл.-кор. Константин Косев, който връчи на проф. Н. Кауфман Почетния знак на БАН “Марин Дринов” на лента, присъден му от Управителния съвет на академията за изключителни заслуги към БАН, за приноса му за изучаването на българския музикален фолклор и по случай 75-тата му годишнина”. Адрес от името на министъра на културата г-жа Емма Москова поднесе г-жа Мария Русинова, главен секретар на Министерството на културата. Ректорът на Академията за музикално и танцово изкуство - Пловдив връчи на проф. Н. Кауфман дипломата за *doctor honoris causa* на академията. Адреси поднесоха Институтът за фолклор при БАН, Институтът за изкуствознание при БАН, ДМА “Панчо Владигеров” и др. Събранието завърши с концерт от творби на юбиляра с участието на народния кавалджия Никола Ганчев, Клавирното дуо *Жени Симеонова - Десислава Щерева*, Хора “*Мистерията на българските гласове*”, Хора “*Космически гласове*” и Хора на Ансамбъл “*Пирин*”.

Laudatio!

Носителят на Нобелова награда по физика за 2000 година **акад. Жорес Иванович Алфьоров** (Вж. този *Бюлетин на БАН*, с. 11) е голям приятел на България, който вече повече от 25 години активно си сътрудничи с български физици и подпомага развитието на физиката на полупроводниците в нашата страна.

Ж. И. Алфьоров е роден на 15 март 1930 г. в гр. Витебск, Белорусия (тогава Белорусска ССР). Завършва гимназия в Минск със златен медал, след което следва в Ленинградския електротехнически институт. Завършва с отличие и през 1952 г. постъпва на работа в знаменития *ФИЗТЕХ*, създаден от “бащата на съветската физика” акад. А. Ф. Йоффе (сега Физико-технически институт “А. Ф. Йоффе”, Санкт Петербург, Русия). Тук той активно се включва в работата на екипа, създава първия руски транзистор с р-п-преход (“рождена дата” 5 март 1953 г.). През 1961 г. Ж. И. Алфьоров защитава дисертация, посветена на разработката и изследването на мощни германиеви и силициеви транзистори. Две години по-късно той и съавторът му Рудолф Ф. Казаринов (сега в САЩ) получават авторско свидетелство за “*Полупроводников лазер с електрическо напомпване*”, в който се използва двойна хетероструктура от типа р-і-п (р-п-п⁺)(п-р-р⁺). Грифът “Секретно” е снет от авторското свидетелство едва когато става известно аналогичното и напълно независимо предложение на Х. Крьомер в САЩ. Междувременно, през 1957 г. Х. Крьомер предлага хетеротранзистора и показва теоретично неговите предимства пред обикновения (хомо)транзистор.

Реализацията на предимствата на хетероструктурите за направа на елементи за високоскоростната електроника и оптоелектрониката става възможно едва след получаването на висококачествени хетероструктури GaAs / Al_xGa_{1-x}As през 1969 г. Тук екипът на Алфьоров изпреварва този на IBM в САЩ само с един месец. В началото на 70-те години е осъществен технологичен пробив - създадени са хетеролазери, работещи в непрекъснат режим при стайна температура. И тук екипът на Алфьоров изпреварва американския екипа на Bell Telephone с един месец. Новият лазер дава силен тласък на развитието на влакнесто-оптичните връзки. През 1971 г. Алфьоров е награден със Златния медал на Франклиновия институт, САЩ (“*малката Нобелова награда*”, както наричат тази награда в САЩ; нейни носители са още само трима руски учени-физики - П. Л. Капица, 1944, Н. Н. Боголюбов, 1974 и А. Д. Сахаров, 1981).

Днес е трудно да си представим съвременната физика на твърдото тяло без полупроводниковите хетероструктури. Тези структури са предмет на интензивни изследвания от огромен брой изследователски групи по целия свят в областта на физиката на полупроводниците. Особен научен интерес представляват двойните хетероструктури, в които се наблюдават т. н. *квантови ями*, формиращи се на интерфейса между двата полупроводника (за изследвания на *квантовия ефект на Хол*, наблюдаващ се в двумерния електронен газ в такива ями, вече са присъдени две Нобелови награди - на Клаус фон Клитцинг, 1985 г., и на Робърт Б. Лафлин, Хорст Л. Щюрмер и Даниел Ц. Цуи, 1998 г.), както и едномерни структури - *квантови линии* и изкуствени атоми и молекули, създадени на базата на *квантови точки* с ограничен брой подвижни електрони на проводимост в много малки обеми и др.

Едновременно с това развитието на физиката и технологията на полупроводниковите хетероструктури доведе и до значителни промени в живота на всички нас. Едва ли можем да си представим съвременния свят без телекомуникациите, спътниковата телевизия, компакт-диските устройства, слънчевите елементи и много други области на приложение на тези структури.

Освен голям учен, Ж. И. Алфьоров е и голям организатор на науката. От 1987 г. той е директор на ФТИ “А. Ф. Йоффе”, през 1989 г. е избран за председател на Президиума на Ленинградския научен център на АН на СССР, а през април 1990 г. става вице-президент на АН на СССР. Впоследствие акад. Алфьоров е преизбран на тези постове и в Руската академия на науките. През последните години Ж. И. Алфьоров се бори за запазване на РАН като висша и уникална научна и образователна институция в Русия (Той е вдъхновител и създател на Научно-образователния център към ФТИ в Санкт Петербург.). По този повод той обича да се шегува, че през 20-те години е имало опити академията да бъде закрыта като “наследство от тоталитарния царски режим”, а през 90-те години някои са искали да я унищожат като “наследство от тоталитарния съветски режим”. За да засили позициите си в защита на РАН Ж. И. Алфьоров дава съгласието си да стане и депутат в Държавната Дума.

Първите контакти на Ж. И. Алфьоров с български учени датират още от средата на 70-те години във връзка с аспирантурата в СССР на Румен Каканакوف и негови публикации в известното списание *Физика и техника полупроводников* от 1975-1979. По същото време аспиранти в групата на Алфьоров във ФТИ са Лиляна Праматарова (1975 - 1978) и Генчо Минчев (1979 - 1982). И тримата сега са старши научни сътрудници в БАН. По-късно при Алфьоров защитават кандидатски дисертации още двама души от Института по приложна физика при БАН в Пловдив, сега Централна лаборатория по приложна физика. През м. октомври 1977 г. Ж. И. Алфьоров посещава България в състава на официална делегация от Отделението за обща физика и астрономия на АН на СССР с ръководител акад. А. М. Прохоров, лауреат на Нобелова награда. Делегацията се запознава със състоянието на изследванията в нашата страна в областта на физиката на твърдото тяло и електрониката, включително квантовата електроника и лазерната техника. В дискусии с водещи български учени и специалисти в съответните области са уточнени основните направления, в които се препоръчва да бъдат съсредоточени научните и научно-приложните изследвания, както и приложната дейност в неядрените направления в България през следващите години.

От 1978 до 1990 г. акад. Алфьоров е председател на проблемната комисия "Изследване на полупроводниците" по програмата за многостранно сътрудничество на академиите на науките на тогавашните социалистически страни. През периода 1983 - 1988 г. той и акад. Милко Борисов обединяват двете ръководени от тях национални координационни програми - съветската "Молекулярно-пучковая епитаксия - многокомпонентные полупроводниковые структуры" и българската "Молекулярна епитаксия - технология и автоматизирани технологични инсталации" в мащабен българо-съветски проект "Молекулярна епитаксия". В рамките на този проект са съвместно проектирани и изградени две технологични инсталации за молекулярна епитаксия - една за ФТИ "А. Ф. Йоффе", Ленинград, а другата за Института по физика на твърдото тяло при БАН, София. През 1989 г. Ж. И. Алфьоров активно съдейства за организирането и провеждането на Третия международен симпозиум по молекулярна епитаксия във Велико Търново и участва в учредяването в Пловдив на "Semiconductor Laser Group (Групата по полупроводникови лазери)" със съпредседатели той самият, professor R. Dupuis, USA и Р. Каканакوف, Пловдив.

Акад. Алфьоров нееднократно е посещавал България и като поканен докладчик на организирани в нашата страна конференции и школи. Докладите му винаги са внасяли необходимите корективи в избраната стратегия за провеждане на изследванията у нас по физика на полупроводниците, оптоелектроника, влакнесто-оптичните връзки и др.

Активното научно и научно-приложно сътрудничество на български учени с ръководения от акад. Ж. И. Алфьоров екип във ФТИ "А. Ф. Йоффе", Санкт Петербург, продължава и днес. Централната лаборатория по приложна физика при БАН, Пловдив, е проектант и генерален изпълнител на проект "Чиста стая и технология за производство на полупроводникови прибори на основата на хетероструктури", който завършва тази година. Ето какво казва акад. Алфьоров в интервюто си "Никакая разведка не смогла бы дать нашей стране ядерное оружие", дадено през 1997 г. на журналистка от руския вестник "Час пик":

*"В Шувалове заканчивается строительство гермозоны с чистыми комнатами, где мы собираемся наладить опытное производство наших новых полупроводниковых компонентов. Мы начали это строительство за счет денег Академии наук в 1989 году - в хорошие времена. Когда наступили плохие времена и денег стало очень мало, я все же считал, что мы должны продолжать это. **У нас тут совместные работы с болгарами, которые участвуют в этом проекте.** К концу этого года новый производственный корпус с чистыми комнатами войдет в строй и в будущем году мы начнем там работы (по финансови причини строителството силно се забавя - бел. ред.) по изготовлению новых типов лазеров на совершенно новых идеях, фотоприемников, транзисторов и так далее. И это несмотря на то, что финансирование у нас упало в 30 раз!"*

/по материали на ст. н. с. д-р Р. Каканаков, ЦЛПФ при БАН, Пловдив и ст. н. с. д-р Генчо Минчев, ИФТТ при БАН)

Поправка:

В списъка на наградите на БАН за 2000 г., публикуван в *Информационен бюлетин на БАН*, бр. 1 (46) от 6 февруари 2001 г., е допусната грешка - наградата В ОБЛАСТТА НА ХУМАНИТАРНИТЕ НАУКИ е присъдена и връчена не на проф. Казимир Попконстантинов от Великотърновския университет "Св. Св. Кирил и Методий" и проф. Отто Кронщайнер от Университета в Залцбург, Австрия за двутомния им труд "*Старобългарски надписи*", отпечатан във Виена през 1994-1997 г., както е написано (стр. 3), а САМО НА:

проф. Казимир Попконстантинов от Великотърновския университет "Св. Св. Кирил и Методий" за двутомния му труд "*Старобългарски надписи*", издаден във Виена през 1994-1997 г. и 12 научни статии за периода 1994-1999 г.

Поднасяме своите най-искрени извинения на проф. Попконстантинов и проф. Кронщайнер.

От редколегията.

* * *

Материали за Информационния бюлетин изпращайте до ЦУ на БАН,
обща канцелария - ул. "15 ноември" No 1, 1040 София. Желателно е ръкописите
да бъдат представени на 3.5" дискета на MS-WORD 6.0 или в RTF-формат.
Главен редактор: ст. н. с. д-р Ал. Ваврек, ☎ 989-84-46/вътр. 224; секр. 987-58-19;
e-mail: vavrek@eagle.cu.bas.bg. За справки: експ. С. Текев, ☎ 989-77-02, или 989-84-46/вътр. 242,
e-mail: sabin@eagle.cu.bas.bg